

महाराष्ट्र शासन कृषि विभाग

तुर पिकातील एकात्मिक पिक व्यवस्थापन

- वाशिम जिल्ह्यात तुर पिकाचे सर्वसाधारण क्षेत्र २००१ मध्ये ३५१०० हेक्टर इतके होते, सन २०२० मध्ये तुरीचे सर्वसाधारण क्षेत्र ५२०८० हेक्टर असून प्रत्यक्षात ५०३३० हेक्टर क्षेत्रावर पेरणी झालेली आहे. जिल्ह्यातील शेतकरी तुर हे सोयाबिन पिकात आंतर पिक म्हणून लागवड करण्याकडे कल वाढत चाललेला आहे, त्यामुळे या पिकाच्या अधिक उत्पादनासाठी योग्य तंत्रज्ञानाची जोड दिल्यास मुख्य पिकाच्या उत्पन्नाच्या जवळपास आंतर पिकांपासून उत्पन्न मिळू शकते.
- तुर पिकाचे प्रमाणित बियाणे घेतल्यानंतर तिन वर्षे नविन बियाणे विकत घेण्याची आवश्यकता नाही.
- ज्यावर्षी प्रमाणित बियाणे विकत घेवून वापरले असेल तेंव्हा उभ्या पिकातील चांगल्या व निरोगी रोपांची निवड पध्दतीने निवड करून घेवून त्याची स्वतंत्र मळणी करून त्याची साठवण योग्य पध्दतीने करावी व पुढील वर्षी बियाणे म्हणून वापर करावा व ह्याच पध्दतीने पुढील दोन वर्षा करीता बियाणे तयार करून वापर करता येईल.

अ क्र	बाब	निविष्ठा / तंत्रज्ञान
१	सुधारीत वाण	<ul style="list-style-type: none">➤ <u>तुर पिकाच्या आधिक उत्पादनासाठी सुधारीत वाणाचे निवड करीत असतांना विद्यापिठाकडून प्रसारीत झालेले खालिलपैकी योग्य तो वाण निवडावे.</u>➤ <u>हलकी जमीन</u> – हलक्या जमीनीत तुर पिकाची लागवड करण्यात येऊ नये.➤ <u>मध्यम जमीन</u> – <u>आय. सी. पी. ८८६३ (मारुती) - (सन १९८६) (रंग -तांबडा)</u> कालावधी १५०-१६० दिवस, उत्पादन ८-१० क्विंटल/एकर, मर रोगास प्रतीकारक. <u>विपुला (कमी कालावधी) – (सन २००७) (रंग -तांबडा)</u> कालावधी १४५-१६० दिवस, उत्पादन ६-७ क्विंटल/एकर, फ्युजारीयम मर रोगास

प्रतीकारक, वांझ रोगास मध्यम प्रतिकारक.

बीडीएन-७११ (कमी कालावधी) – (सन २०१२) (रंग- पांढरे टपोरे दाणे)
कालावधी १५०-१६० दिवस, उत्पादन ६-९ क्विंटल/एकर, मर रोगास व
वांझ रोगास प्रतिकारक.

➤ भारी जमीन -

बि एस एम आर – ७३६- (सन १९९६), (रंग – मध्यम तांबडे दाणे)
कालावधी १८०-१८५ दिवस, उत्पादन ६-७ क्विंटल/एकर, मर व वांझ
रोगास प्रतिकारक.

एकेटी ८८११- (सन २०००) (रंग – मध्यम तांबडे दाणे), कालावधी
१४५-१५० दिवस, उत्पादन ५-६ क्विंटल/एकर.

बि एस एम आर – ८५३ - (सन २००१), (रंग –पांढरे दाणे) कालावधी
१७८-१८० दिवस, उत्पादन ५-७ क्विंटल/एकर.) मर व वांझ रोगास
प्रतिकारक.

फुले राजेश्वरी (फुले तुर १२) – सन (२०१२) (रंग- तांबडया रंगाचे
टपोरे दाणे), कालावधी १३०-१३५ दिवस, उत्पादन ११-१२
क्विंटल/एकर.) मर व वांझ रोगास प्रतिकारक.

पिकेव्ही तारा (टी.ए.टी १६२९) – सन (२०१३) (रंग- लाल),
कालावधी १५४-१८९ दिवस, उत्पादन ७-८ क्विंटल/एकर.) शेंगा
पोखरणा-या अळीस व शेंग माशीस सहनशील.

बिडीएन -७१६- (सन २०१६), (उत्तम प्रतिची दाळ), कालावधी
१६०-१६५ दिवस , उत्पादन ८-९ क्विंटल/एकर.) मर व वांझ रोगास
प्रतिकारक.

आय.सी.पी. ८८६३ (मारुती) ही वाण जवळपास ३४ वर्षांपूर्वीची प्रसारीत
वाण असून सदर वाण प्रसारीत झाले त्यावेळेस मर रोगास प्रतिकारक वाण
म्हणून प्रसारीत झाली होती, परंतु सदर वाण ही सध्या मर रोगास अति
सहनशील झाल्याने पाण्याचा निचरा न होणा-या जमीनीत या वाणाची
लागवड करू नये.

२

बियाणे

- आंतरपिक ६(सो.):१(तु.) – २ किलो/एकर
- टोकण पध्दतीने १.५ किलो/एकर

३

बिजप्रक्रिया

पहीली: बियाणे, मुळ ,खोड कुज आणि फ्युजारीयम मर रोगाच्या
व्यवस्थपना करीता थायरम ३७.५ % डब्ल्यु एस या मिश्र बुरशीनाशकाची
३ ग्रॅम /किलो बियाणे.

		दुसरी: २५ ग्रॅम रायझोबियम किंवा ६ मी.ली. रायझोबीयम + २५ ग्रॅम पी.एस.बी. किंवा ६ मी.ली. पी.एस.बी + ५ ग्रॅम ट्रायकोडर्मा किंवा ६ मी.ली. ट्रायकोडर्मा /प्रति किलो बियाणे
४	लागवडीचे अंतर	➤ आंतरपिक पध्दती- मध्यम जमीन : सोयाबीन ६+ तुर १(रोपेसंख्या ८५१० /एकर) कपाशी ६+ तुर १(रोपेसंख्या ३१७५ /एकर) भारी जमीन : कपाशी ८ + तुर १ (रोपेसंख्या २५०० /एकर)
५	पेरणीची वेळ	➤ जुन महिन्याच्या दुस-या पंधरवाडयात.
६	पेरणीची / लागवडीची दिशा	➤ दक्षिण- उत्तर.
७	खत व्यवस्थापन प्रति एकर	➤ (२५:५०:०० किलो नत्र : स्फुरद :पालाश / हेक्टर). ➤ ५० किलो डी ए पी प्रति एकर.
८	सुक्ष्म मुलद्रव्ये प्रति एकर	➤ गंधक -१० किलो / एकर. झिंक सल्फेट – ६ किलो / एकर.
९	तण व्यवस्थापन (तणनाशक)	➤ पिक पेरणीनंतर परंतु उगवणीपूर्वी पेंडामिथॅलिन ३० मिली प्रति १० लिटर पाण्यात घेवून फवारावे.
१०	शेंडा खोडणे	➤ पीक ५० ते ६० दिवसाचे झाल्यानंतर झाडाच्या मुख्य फांदीचा २ ते ३ इंच लांबीचा शेंडा खुडावा.
११	फवारणीच्या माध्यमातुन द्यावयाची खते	➤ पावसाचा ताण पडला असता अशावेळी किंवा पिकाच्या वाढीच्या अवस्थेत व दाणे भरण्याच्या अवस्थेत १९:१९:१९ विद्राव्य आणि १३:००:४५ (५० ग्रॅम/१० लिटर पाणी) च्या दोन फवारण्या घ्याव्यात.
१२	पाणी व्यवस्थापन	➤ पहिले पाणी - कळी अवस्था ➤ दुसरे पाणी - दाणे भरण्याची अवस्था ➤ सोयाबिन पिकाची काढणी केल्यानंतर तुरीच्या पिकामध्ये उताराच्या आडव्या दिशेने ओळीच्या वरच्या बाजुस बळीराम नांगराने खोल चर

काढावा जेने करुन परतीच्या पडणा-या पावसाचे पाणी सरी मध्ये मुरुण ओलावा जास्त काळ टिकेल व त्याचा पिकास फायदा होईल.

➤ संरक्षीत ओलीत – ज्या शेतक-यांकडे मुबलक प्रमाणात पाणी उपलब्ध असेल त्यांना तुर पिकास कळी व दाणे भरणे या दोन अवस्थेत संरक्षीत सिंचन करावे.

➤ ज्या शेतक-यांकडे कमी प्रमाणात पाणी उपलब्ध असेल त्यांनी तुर पिकास दाणे भरण्याचे अवस्थेत एक ओळ आड संरक्षीत सिंचन करावे.

पिक संरक्षण

किड व रोग	फवारणीची वेळ	किटक नाशक	किटकनाशकाचे प्रमाण प्रति १० लिटर पाणी
पाने गुंडाळणारी अळी	वाढीच्या अवस्थेत	डायमिथोएट (रोगर)	१५ मिली
शेंगा पोखरणारी अळी/ शेंगमाशी	पहिली फवारणी फूलकळी येऊ लागताच	५ टक्के निंबोळी अर्क + १ टक्के साबन चुरा + क्लोरोपायरीफॉस	५ टक्के + १०० ग्रॅम + २० मिली
	दुसरी फवारणी ५० टक्के फुलो-यावर असतांना	प्रोफेनोफॉस ५० टक्के + सायपरमेश्रीन ५ टक्के किंवा क्विनॉलफॉस	२० मिली २० मिली
	तिसरी फवारणी दुस-या फवारणीनंतर १५ दिवसांनी	इमामेक्टीन बेंझोएट किंवा फ्ल्युबेंडामाईड + २०SG किंवा फ्ल्युबेंडामाईड + ३९.३५ SC किंवा क्लोरॅनट्रानीलीप्रोल	४ ग्रॅम ३ ग्रॅम २ मिली ३ मिली

➤ पेट्रोल पंपासाठी वरील किटकनाशकाचे प्रमाण तिप्पट करावे

➤ पेरणीच्या वेळी खोडमाशीच्या नियंत्रणासाठी फोरेट १० टक्के दाणेदार ४ किलो/ एकरी जमीनीतून द्यावेत.

➤ पूर्ण वाढ झालेल्या अळ्या वेचून त्याचा नाश करावा.

➤ फुलोरा अवस्था चालू होताच ३ ते ५ कामगंध सापळे प्रति एकरी लावावेत.

शेंगा चोगवर्णारी भली / चाटे भली

पिसारी पतंग

शेंगा माशी

ठिपक्याची / शेंडा गुंडाळणारी अळी

पाने गुंडाळणारी अळी

शेंगावरील लेकश्या

पट्टेरी भुंगरे

प्रकल्प संचालक, आत्मा तथा
जिल्हा अधिक्षक कृषि अधिकारी, वाशिम
(नविन प्रशासकीय इमारत, दुसरा मजला रुम नं. २०९, २१०, २११, २१२)
फोन नं ०७२५२ – २३५८१३
ईमेल- dsaowashim@gmail.com

अन्नद्रव्यांच्या कमतरतेची लक्षणे

बोरॉन

- नवीन वाढणारी कळी मरते
- हरितद्रव्य कमी होण्याचे प्रमाण पानांच्या देटापासून सुरू होऊन टोकाकडे वाढत जाते
- रोडवाकडील कोबळ्या पानांचा रंग फिकट हिरवा होतो.

गंधक

- पाने चिकट हिरवी दिसतात.
- पाने व देठ यांचा आकार चारीक होतो
- मुळाची वाढ खुंटते.

मॅगनीज

- नवीन पानांवर हरितद्रव्याचा अभाव दिसतो.
- पानांच्या शिरांमधील भाग पिवळा पडतो
- खोड वाळते व पाने पक होण्याऐवजी अकाली मळतात.

जस्त

- पाने तपकिरी किंवा जांभळट तांबड्या रंगाची दिसतात
- पानांच्या शिरांमधील भाग पिवळा पडतो.
- खोड वाळते व पाने पक होण्याऐवजी अकाली मळतात.

मॅग्नेशियम

- देठ, पानांच्या कडा व शिरांमधील भागांचा हिरवा रंग कमी होतो.
- कोबळी पाने पातळ व ठिसूळ बनून सुकतात.
- पानामध्ये अन्न तयार करण्याची प्रक्रिया मंदावते.

स्फुरद

- खोडाचा आकार चारीक होतो.
- देठ वेढे वाकडे होतात
- खालच्या पानावर निळसर हिरवी डाक व जांभळे ठिपके दिसतात.

कॅल्शियम

- कळ्या, फुले व फुलतेच मळतो
- कोबळ्या पानांच्या कडा वेढ्या वाकड्या होतात.
- रोडयाची वाढ होत नाही

लोह

- नवीन पालवीतील हिरवेपणा नाहीसा होतो.
- शिरा हिरव्या राहतात.
- कोबळ्या पानांची वाढ थांबते.

तांबे

- पानांच्या शिरांमधील हरितद्रव्य कमी होऊन
- पानांच्या कडा वाळू लागतात.

मॉलिब्डेनम

- पाने पिवळी होऊन त्यावर तपकिरी रंगाचे ठिपके पडतात.
- पानांच्या मधल्या बाजूने तपकिरी टिकासारखा डग्न निघतो.
- पाने सांब चाबकासारखी वाळलेली दिसतात.

पाताय

- पानांच्या कडा व टोके ज्वन पिचटसर पडून तो भाग करपतो
- जुनी पाने सुकून करटी होण्यास प्रारंभ होतो
- बिंबा व फळे आकसतात आणि पट्ट्यांची गुणवत्ता बिघडते.

नत्र

- पानातील हरित द्रव्य कमी होते
- पानांची टोके व कडा जळत्यासारख्या दिसतात
- पाने पिचटसर दिसू लागतात.